

Sygn. akt IV KK 493/18

POSTANOWIENIE

Dnia 13 czerwca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Rafał Małarski (przewodniczący)

SSN Dariusz Kala

SSN Paweł Wiliński (sprawozdawca)

Protokolant Anna Janczak

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Małgorzaty Kozłowskiej,
w sprawie **E. B.**

w przedmiocie stwierdzenia nieważności orzeczenia w trybie ustawy z dnia 23
lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób
represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego
(Dz.U. nr 34, poz. 149)

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 13 czerwca 2019 r.,

kasacji, wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich

od postanowienia Sądu Wojewódzkiego w K.

z dnia 13 maja 1993 r., sygn. akt III Ko [...]

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem Specjalnego Sądu Karnego w K. z dnia 15 marca 1946 r.,
sygn. Ko spec. [...] utrzymano w mocy wobec E. B. zarządzenie Prokuratora
Specjalnego Sądu Karnego w K. z dnia 3 lipca 1945 r. o umieszczeniu na czas
nieoznaczony w miejscu odosobnienia i poddaniu pracy przymusowej. Orzeczono
również na czas nieoznaczony utratę praw publicznych i obywatelskich praw
honorowych oraz praw: rodzicielskich i opiekuńczych zarówno wobec skazanego

jak i żyjącej z nim we wspólności małżeńskiej żony L. B., orzeczono również konfiskatę majątku skazanego E. B. i żyjących; z nim członków rodziny, a mianowicie L. B..

Pismem z dnia 17 września 1946 r. (k. 15 akt III Ko [...]) Ministerstwo Sprawiedliwości poinformowało Specjalny Sąd Karny w K., że Prezydent Krajowej rady Narodowej skorzystał z prawa łaski w stosunku od E. B., zwalniając go z miejsca odosobnienia, przywracając prawa jemu i żyjącej z nim we wspólności małżeńskiej żonie L. B., zwalniając z konfiskaty majątek L. B. przy utrzymaniu w mocy postanowienia o konfiskacie majątku E. B..

Sąd Wojewódzki w K. postanowieniem z dnia 13 maja 1993 r., sygn. akt III Ko [...], nie uwzględnił wniosku K. B., syna E. B., w przedmiocie stwierdzenia nieważności orzeczenia w trybie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. nr 34, poz. 149). Sąd Wojewódzki stwierdził co prawda, że E. B. był patriotą Polakiem, współdziałającym w okresie okupacji niemieckiej m.in. z polskimi organizacjami podziemnymi, lecz ze względu na czasokres działania E. B. w czasie okupacji, a nie w okresie powojennym, brak jest zgodnie z treścią art. 1 ust. 1 i art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. podstawy do stwierdzenia nieważności orzeczenia Specjalnego Sądu Karnego w K..

Postanowieniem z dnia 9 listopada 2017 r. Sąd Apelacyjny w [...], sygn. akt II AKo [...], oddalił na podstawie art. 540 § 1 pkt 2a k.p.k. wniosek M. W.-R., wnuczki E. B., o wznowienie postępowania, uznając, że w sprawie nie doszło do wadliwego ustalenia stanu faktycznego, albowiem postawa E. B. nie była kwestionowana, lecz do obrazy przepisów prawa materialnego. Zasygnalizował jednocześnie możliwość wystąpienia do Ministra Sprawiedliwości-Prokuratora Generalnego lub do Rzecznika Praw Obywatelskich o wniesienie kasacji w trybie art. 521 § 1 k.p.k.

Kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Wojewódzkiego w K. z dnia 13 maja 1993 r. wniósł Rzecznik Praw Obywatelskich w trybie art. 521 § 1 k.p.k., zarzucając mu:

„rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego

materialnego, to jest art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. nr 34, poz. 149), polegające na wyrażeniu błędnego poglądu, że przepis ten (w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania), uzależniał stwierdzenie nieważności orzeczenia od podejmowania działalności niepodległościowej w okresie od 1 stycznia 1944 r. do 31 grudnia 1956 r., co w konsekwencji doprowadziło do nieuwzględnienia wniosku, podczas gdy z treści tego przepisu jednoznacznie wynika, że czasokres ten odnosił się jedynie do daty wydania orzeczeń, których nieważność miałyby zostać stwierdzona w oparciu o przepisy wskazanej ustawy”.

Podnosząc powyższy zarzut, skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się zasadna w stopniu oczywistym.

Rację ma skarżący, że Sąd Wojewódzki w K. dopuścił się rażącego naruszenia art. 1 ust. 1 ustawy lutowej, przyjmując oczywiście błędny i sprzeczny z treścią tego przepisu pogląd, że przepis ten ogranicza możliwość stwierdzenia nieważności orzeczeń wydanych przez polskie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub przez organy pozasądowe wyłącznie do czynów popełnionych od 1 stycznia 1944 r. do 31 grudnia 1989 r. Tymczasem w istocie przepis ten ogranicza jedynie zakres orzeczeń podlegających uznaniu za nieważne. Przepis art. 1 ust. 1 ustawy lutowej w brzmieniu obowiązującym w chwili orzekania Sądu Wojewódzkiego stanowił, że: „Uznaje się za nieważne orzeczenie wydane przez polskie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub przez organy pozasądowe w okresie od rozpoczęcia ich działalności na ziemiach polskich, począwszy od 1 stycznia 1944 r. do 31 grudnia 1956 r., jeżeli czyn zarzucony lub przypisany był związany z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego albo orzeczenie wydano z powodu takiej działalności, jak również orzeczenia wydane za opór przeciwko kolektywizacji wsi i obowiązkowym dostawom”.

Oczywistym jest zatem, że przyjęto błędnie pogląd, iż czasokres określony w art. 1 ust. 1 ustawy lutowej (w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania) odnosił się nie do daty podejmowania działalności niepodległościowej, lecz do daty wydania orzeczeń, których nieważność mogła zostać stwierdzona w oparciu o przepisy wskazanej ustawy. Wskazane naruszenie miało bez wątpienia charakter rażący oraz miało istotny wpływ na treść orzeczenia w stopniu, w którym jego utrzymanie w mocy pozostaje w sprzeczności z elementarnym poczuciem sprawiedliwości.

W okolicznościach niniejszej sprawy i zachowanych w aktach sprawy dokumentach nie budzi wątpliwości, co wynika także z uzasadnienia zaskarżonego postanowienia Sądu Wojewódzkiego w K., że E. B. „był patriotą Polakiem, a zadeklarował swą przynależność do narodowości niemieckiej pod naciskiem organizacji walczących z okupantem niemieckim z którymi współdziałał”, czynnie wspierał ruch oporu oraz udzielał pomocy okolicznej ludności w okresie okupacji niemieckiej. Trafnie zatem skarżący wskazuje, że w tym stanie sprawy konieczne jest powtórne przeprowadzenie postępowania, w celu ponownego prawidłowego dokonania ustaleń w przedmiocie tego, czy istnieją podstawy do uznania za nieważne postanowienia Specjalnego Sądu Karnego w K. z dnia 15 marca 1946 r., sygn. Ko. Spec. [...], na mocy którego skazano E. B..

Z tych powodów Sąd Najwyższy orzekł jak na wstępie.